

Skrivelse till regeringen och riksdagens utbildningsutskott

Skrivelse med anledning av utredning om förstatligande av skolan

Enligt Januariavtalet ska ett beslutsunderlag om förstatligande av skolan tas fram. SKR vill med denna skrivelse uppmärksamma riksdag och regering om vikten av en utredning som på djupet analyserar de frågor och konsekvenser som kan följa med en sådan reform.

Det finns olika åsikter om ifall skolan bör förstatligas eller ej. Denna skrivelse är inte ett inlägg i den frågan. Istället vill vi - som representanter för de kommunala huvudmännen och utifrån våra erfarenheter på lokal nivå - peka på ett antal områden som en kommande utredning behöver ta hänsyn till. Det är viktigt att vi får en tydlig och konsekvent styrning av skolan där ansvar och befogenheter hänger ihop och där olika parter roller blir glasklara.

En grundläggande fråga handlar om själva definitionen. Det är av vikt att frågan om vad som ska förstatligas belyses grundligt i kommande utredning. Ska staten ta över och driva skolorna själv? Eller är det bara finansieringen, eller viss del av finansieringen? Är det arbetsgivaransvaret? Vilka skolformer omfattas? Vad en kommande utredning bör fokusera på är naturligtvis avhängigt vad som menas med ett förstatligande.

Till syvende och sist måste förändringar bottna i att stärka elevernas lärande och resultat. Utredningen måste givetvis ha sin utgångspunkt i en starkt likvärdighet och kvalitet, och vad som i ett förändrat huvudmannaskap skulle kunna förväntas leda till det. Här behöver riksdag och regering lyssna på huvudmännens erfarenheter.

I denna skrivelse vill vi lyfta exempel på frågor som vi – utifrån vårt arbete i kommunerna – ser behöver analyseras i en utredning, vare sig man tänker sig större eller mindre förändringar av systemet.

Vad händer med pengarna?

- Om staten tar över ansvaret för finansieringen av skolan, bör frågan om hur staten ska ta in och fördela pengarna belysas. Även hur det påverkar kommunernas beskattningsrätt på förvärvsarbete bör belysas, bara grundskolan kostar 130 miljarder kronor och det är pengar som i så fall på något sätt ska föras över från kommunerna till staten. Läger man till övriga skolformer så blir det uppåt 300 miljarder kronor.
- Hur skulle själva transformationen gå till? Tar en sådan sikte på omfördelning mellan kommunerna och skolorna så att vissa får mer och andra mindre, eller kommer staten skjuta till ytterligare pengar till skolan?
- Den statlig resursfördelningens träffsäkerhet behöver sättas i fokus. Därvid behöver frågan om flexibilitet, lokala förutsättningar och behov utredas. De lokala förutsättningarna kan snabbt ändras vilket kommunerna blev varse när det kom många nyanlända och många kommuner snabbt fick utöka sin organisation för att nu nästan lika snabbt tvingas krympa. Hur ska staten ta hänsyn till oförutsedda situationer?
- En eventuell reforms påverkan på det kommunala självstyret är givetvis central. Där handlar det om kommunerna fortsatt ska stå för huvuddelen av finansieringen men ett statligt regelverk anger nivån och hur ansvar och befogenheter då hänger ihop. Kommer en kommun till exempel kunna skjuta till extra medel om man ser behov av att göra egna satsningar på skolan?

Vad händer med lärarna?

- Frågan om vilka personalkategorier som skulle inkluderas i en statlig skola bör belysas ur flera olika perspektiv. Kommer hela skolans personal att innefattas, till exempel elevhälsan, vaktmästare, lärarassistenter eller är det bara lärarna som skulle bli statligt anställda? Omfattas fritidshemmens verksamhet? Rektorerna? Hur kan det påverka verksamheten med olika arbetsgivare inom en och samma skola?
- Om man ska förstärka arbetsgivaransvaret, hur kommer lönebildningen se ut? Vad händer med lönespridningen och systemet med individuell lön?

- Löneläget för skolans medarbetare ser olika ut beroende på var man bor i Sverige. Hur kommer löneläget att återspeglas i den statliga finansieringen?
- Vid ett förstatligande av arbetsgivaransvaret, hur tar man hänsyn till olika behov av fortbildning och kompetensutveckling i olika skolor och kommuner?

Vad händer med utbildningssystemet?

- Idag finns tydliga ambitioner om ett sammanhållet utbildningssystem – från förskola till vuxenutbildning. Hur påverkas det om ansvaret för olika skolformer delas upp, till exempel vad gäller samverkan och övergångar mellan förskola och skola eller mellan gymnasieskola och vuxenutbildning om en skolform är kommunal och en annan är statlig?
- Ska fristående skolor också bli mer statligt styrda eller ska de lyda under samma reglering som idag? Vilka förändringar behöver genomföras om man har *en* statlig huvudman och därtill många enskilda huvudmän? Eller samma statliga huvudman för alla skolor, såväl fristående som kommunala? Hur ser konsekvenserna ut för de olika alternativen?
- Hur skulle en statlig skolpeng påverka friskolorna? Är det koncernen eller den enskilda skolan som får skolpengen?
- Hur ska tillsynsapparaten fungera? Hur kommer Skolinspektionens och Barn- och elevombudets roller att påverkas om staten blir huvudman?

Vad händer i kommunerna?

- Vem tar ansvar för elevantalsförändringar och de behov som finns av att bygga nya skolor? Inom 10 år kommer antalet barn och ungdomar i grundskole- och gymnasieålder att öka med omkring 150 000. Vem planerar för och bygger nya skolor åt dem och vem bestämmer var de ska ligga?
- Små skolor är dyrare än stora skolor. Frågan om vem som ska besluta om nedläggning av en skola måste ses över. Vem tar ansvar för skolskjutsar och ökade kostnader om små byskolor läggs ned? Frågan om investeringsansvaret är också central.
- I kommunerna är det vanligt att man bygger lokaler som kan samutnyttjas, t.ex. förskola och skola, ibland även för kultur och fritid och äldreboenden.

Detta är ett tydligt exempel på en fråga som inte vid en första anblick synes ingå i en utredning om ett förstatligande av skolan. Dock är det en sådan fråga som vi kommuner har att hantera för att våra invånare ska få så mycket värde för skattepengarna som möjligt.

- Hur ska samarbetet mellan skola och övriga kommunala verksamheter bedrivas, till exempel den samverkan som idag finns mellan elevhälsa och socialtjänst? Som alltid vid införandet av förändringar finns det en risk för att nya stuprör uppkommer och en utredning bör se över hur detta kan undvikas.
- Hur ska den myndighetsutövning som kommuner gör hanteras? Var ska ansvaret för och arbetet med skolplacering, skolpliktsbevakning, skolskjuts, särskoleplacering och så vidare ligga?
- Hur förändras/påverkas den demokratiska processen och rollfördelningen? De lokala politikerna möter idag medborgarna i diskussioner om verksamheten och prioriteringar. Hur påverkas detta om kommunen inte längre är huvudman och ansvarig för verksamheten? Hur kan medborgarna istället föra dialoger och möta beslutsfattare på statlig nivå?

Alla förändringar innebär utmaningar i själva genomförandet. En utredning om förstatligande behöver ta hänsyn till effekter i implementeringsfasen, en fas som måste präglas både av att vara väl förberedd och inte minst långsiktig. Det skulle sannolikt behövas övergångsregler.

För närvarande pågår två utredningar, *Utredningen om en mer likvärdig skola (U 2018:05)* och *Utredningen om planering och dimensionering av komvux och gymnasieskola (U 2018:01)*, som ska presenteras i vår. Dessa omfattar vissa delar som har koppling till ett förstatligande. Dessutom har kommunutredningen nyligen lagt fram förslag som berör gränsdragningen mellan staten och kommunerna. Det är viktigt att vi inte får förslag i olika utredningar som var för sig får konsekvenser för skolan, men där det saknas ett helhetsperspektiv. Systemet måste fungera i praktiken.

Slutligen, kommunerna har inget egenintresse av att vara skolans huvudmän. Vårt mål är en bra skola för alla elever. Ett beslut om att ändra skolans huvudmannaskap samt genomgripande förändringar i finansieringsansvaret kräver dock ett gediget

beslutsunderlag där alla komplexa frågor kommer upp på bordet. SKR välkomnar en utredning som vänder på varje sten och vi ser fram emot en nära dialog med såväl kommande utredning som regering och riksdag.

Sveriges Kommuner och Regioner

Beredningen för utbildningsfrågor

Mats Gerdau (M), Ordförande

Kenneth Handberg (S), Vice ordförande

Camilla Brunsberg (M), Ledamot

Stefan Olsson (M), Ledamot

Gustav Schyllert (M), Ledamot

Madelaine Jakobsson (C), Ledamot

Marlene Jörhag (KD), Ledamot

Anna Svalander (L), Ledamot

Åsa Wiklund Lång (S), Ledamot

Anders Rubin (S), Ledamot

Jeanette Qvist (S), Ledamot

Per-Ola Mattsson (S), Ledamot

Marcus Friberg (MP), Ledamot

Linn Brandström (M), Ersättare

Stefan Nypelius (C), Ersättare

Jonas Segersam (KD), Ersättare

Monica Lundin (L), Ersättare

Anders Öberg (S), Ersättare

Louise Thunström (S), Ersättare

Anita Mattsson (S), Ersättare

Anna Maria Romlid (V), Ersättare

Andreas Exner (SD), Ersättare

Jessica Blixt (D), Ersättare